

PCL advies over Programmaplan Energietransitie 2020 – 2025

13 januari 2020

Met veel plezier en aandacht heeft de PCL kennisgenomen van het Programmaplan Energietransitie 2020 – 2025 van 17 december 2019. Het is in onze ogen een goed gestructureerd stuk waaruit duidelijk is op te maken wat de leidende principes zijn en langs welke lijnen invulling wordt gegeven aan het programma. De PCL is blij met de voorgenomen voortvarende aanpak van GS. De 'opgestroopte mouwen' uitstraling past goed bij de enorme opgave die voor ons ligt. Afgelopen jaren is, zowel politiek als maatschappelijk, het besef toegenomen dat het dringend noodzakelijk is maatregelen te nemen om (de gevolgen van) klimaatverandering te beperken. Dat vindt onder andere zijn weerslag in het klimaatakkoord voor de aanpak op nationale schaal en de uitwerking daarvan in Regionale Energie Strategieën (RES) op regionale schaal. Het nu beschikbare provinciale 'Programmaplan Energietransitie 2020 – 2025' kan een belangrijke verbindende schakel vormen tussen deze beide schaalniveaus.

Opwekken én besparen

De PCL is positief over het feit dat het programma zich behalve op het duurzaam opwekken van hernieuwbare energie ook expliciet richt op energiebesparing, vooral in de gebouwde omgeving. De gebouwde omgeving is met 45% verantwoordelijk voor het meeste energiegebruik in de provincie Utrecht. De PCL is ook positief over de keuze om op korte termijn bestaande technieken optimaal te benutten. Daarnaast is innovatie hard nodig, ook omdat de bestaande technieken als windmolens en zonnepanelen door omwonenden niet altijd als prettig worden ervaren.

Wat de PCL nog mist is dat ergens duidelijk staat hoeveel met bestaande bewezen technieken naar verwachting kan worden opgewekt. Dat maakt ook duidelijk hoeveel er zal moeten worden bespaard of door innovatie minder hoeft te worden opgewekt. Het gaat dus om de onderlinge afhankelijkheid tussen 1. gebruik, 2. opwekken, 3. besparen en 4. innoveren. Vooralsnog wordt voor de energietransitie vooral in de achteruitkijkspiegel gekeken: Welke resultaten zijn tot nu toe bereikt? Wat is er fout gegaan? Wij zouden die blik echter meer naar voren gericht willen zien, vooral om een beter beeld te krijgen hoe de provincie wil gaan sturen.

Dat is van belang, omdat verschillende studies voor de gebouwde omgeving¹ laten zien dat met bestaande bewezen technieken veel minder energie kan worden opgewekt dan we nu gebruiken. Dat heeft overigens niet alleen te maken met de techniek, maar vooral ook met ruimtelijke wet- en regelgeving en draagvlak. Je kunt immers niet zomaar overal windmolens neerzetten of zonnepanelen aanleggen. En dat betekent dat - naar de stand der techniek en wet- en regelgeving nu - naar schatting toch al gauw de helft van ons energiegebruik moet worden bespaard, wil althans een energieneutrale gebouwde omgeving haalbaar zijn.

Daarom hecht de PCL grote waarde aan niet alleen duurzaam opwekken, maar vooral ook aan besparen op het energiegebruik. Ook besparen is overigens niet alleen een kwestie van techniek, zoals bijvoorbeeld isolatie van gebouwen, het gebruik van duurzame verwarmingsbronnen, waaronder warmtenetten en warmtepompen of het opwekken van groene stroom. Het is evenzeer een kwestie van gedrag, van doen en laten. We zullen dus ook ons gedrag moeten aanpassen. Daar is een belangrijke rol weggelegd voor de provincie, met name in informatievoorziening naar burgers en bedrijven.

Uit het voorgaande volgen voor de PCL drie aandachtspunten die we u willen meegeven. Dat betreft het stellen van meetbare doelen, het belang van een integrale aanpak en het creëren van bewustwording en bewustzijn (*awareness*). Hieronder worden deze punten kort toegelicht.

¹ Zie o.a. 'Dit is een Paris Proof kantoor' (DGBC, 2018) en Van de Griendt (2018): 'Deltaplan geeft Paris Proof handen en voeten' in Milieu, nummer 5, mei 2018 pp. 30-32.

Meetbare doelen

De PCL adviseert om, zowel voor besparen als voor opwekken van hernieuwbare energie, inzichtelijk te maken hoe beide zich in de tijd tot elkaar verhouden en wat daarbij de concrete en liefst meetbare doelen zijn. Hierbij is het van belang om naast lange termijn doelen ook doelen te stellen voor de kortere termijn. Zo is het mogelijk om vast te stellen of men op koers ligt en als het nodig is bij te sturen. In het Engels zou je kunnen zeggen: formuleer naast *goals* ook *targets*.

Om te illustreren wat we daarmee bedoelen, laat onderstaande figuur een zogeheten 'ritssluiting' voor de energieopgave zien, ontleend aan een willekeurige, overigens niet Utrechtse gemeente. De figuur laat zien wanneer wat gebeurt, in welke mate welke techniek daar naar verwachting aan bijdraagt en wanneer de betreffende gemeente (bijna) energieneutraal is.

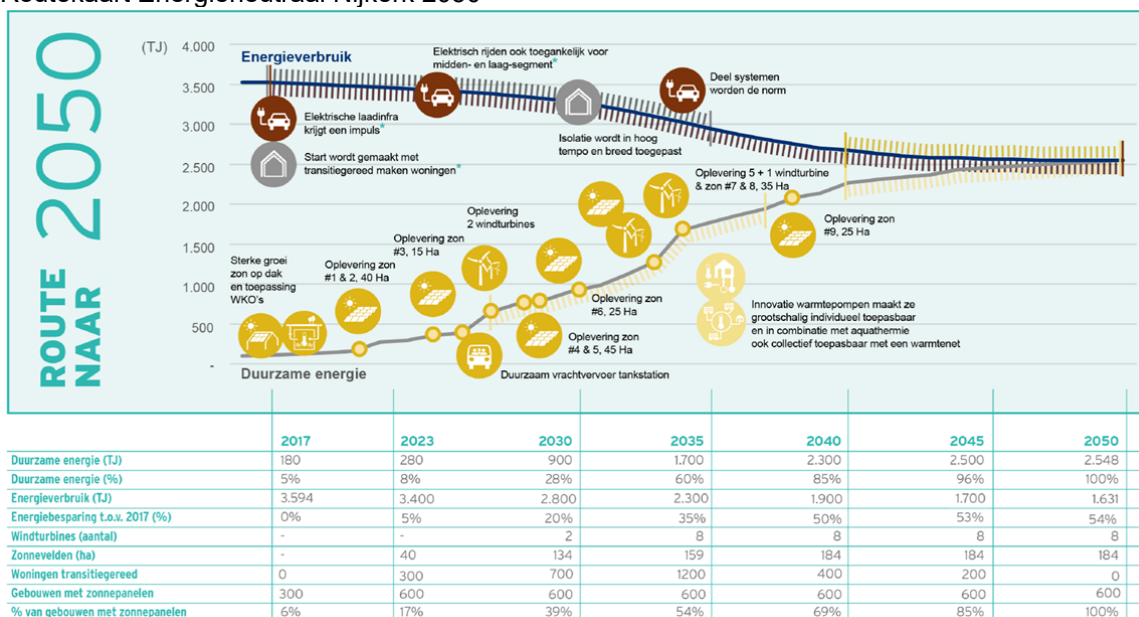
Een dergelijke 'ritssluiting' vormt als het ware een *routekaart* om te komen tot een nadere specificatie van energie- en klimaatdoelstellingen van de provincie. Het 'Programmaplan Energietransitie 2020 – 2025' beschrijft vooral hoe de provincie Utrecht in 2040 energieneutraal wil zijn. Als PCL bevelen wij aan om aanvullend ook de weg waarlangs dat gaat gebeuren inzichtelijk te maken en de mate waarin verschillende maatregelen daaraan naar verwachting bijdragen. De dit jaar beschikbaar komende concepten van de Regionale Energie Strategieën (RES-en) bieden daartoe vermoedelijk de gewenste input. Wij adviseren de provincie om aan de hand van deze concept-RES-en een provinciale routekaart te maken die jaarlijks geactualiseerd kan worden.

Daarbij merkt de PCL op dat de energiebehoefte in de provincie de komende jaren naar verwachting nog verder zal toenemen als gevolg van bouwactiviteiten en de groei van het aantal inwoners en bedrijvigheid. Dit betekent dat de opgave om als provincie energieneutraal te worden niet gelijk blijft, maar in omvang toeneemt. De PCL zou daarom ook graag willen zien hoe daarmee wordt omgegaan, of en in hoeverre extra maatregelen nodig zijn, opdat het energiegebruik in de provincie op de korte termijn in ieder geval niet groeit (*stand still principe*).

Overigens merkt de PCL op dat de RES-en (en daarmee vermoedelijk ook de meeste gemeentes in de provincie) er op koersen om in 2050 pas energieneutraal te zijn in plaats van in 2040, zoals de doelstelling van de provincie Utrecht is. Dat roept de vraag op hoe de planning en ambitie van de provincie zicht verhoudt tot die van gemeentes.

In dat kader zou de PCL de provincie ook willen uitnodigen te concretiseren wat het voor de provincie betekent "het goede voorbeeld" te geven aan burgers en bedrijven wanneer zij het heeft over "de eigen organisatie te verduurzamen via de eigen bedrijfsvoering en het benutten van provinciale assets". Kortom, wanneer en op welke wijze denkt de provincie Utrecht zelf energieneutraal te worden? Welke routekaart hoort bij deze ambitie?

Routekaart Energieneutraal Nijkerk 2050

Bron: Gemeente Nijkerk, 20 juni 2019

Integrale aanpak

Ook in dit advies wil de PCL aandacht vragen voor het belang van een integrale aanpak. De energietransitie speelt een rol op alle beleidsterreinen, zoals woningbouw, mobiliteit, landbouw, economie, cultuur, recreatie en kent ook een samenhang met sociaal-maatschappelijke vraagstukken, zoals betaalbaarheid, gezondheid en inclusiviteit. Bovendien vragen opwekking, opslag en transport van energie om een plek in het landschap.

Door een integraal, gebiedsgericht en landschapsinclusief beleid te voeren, kunnen kansen op verschillende terreinen tegelijk verzilverd worden en wordt het draagvlak voor de energietransitie groter. Samenwerking met direct betrokken bewoners, bedrijven en gebruikers is een noodzakelijke voorwaarde voor het slagen van de energietransitie.

Creëer bewustwording, benut het perspectief van jongeren

Om burgers en bedrijven te laten participeren in en bijdragen aan de gewenste energietransitie is bewustwording nodig. In het programmaplan komt dat op verschillende manieren aan de orde. Energietransitie vraagt om een gedrags- en motivatieverandering waarvan het succes vermoedelijk alleen blijvend is wanneer er structureel aandacht aan wordt besteed. Energiebewustzijn moet van blijvende aard zijn. Daarom is gerichte communicatie met het oog op energiebewustwording gewenst.

De PCL adviseert de provincie Utrecht om zich daarbij niet alleen op bedrijven en bewoners in het algemeen, maar speciaal ook op jongeren te richten en ze in te schakelen als adviseur en ambassadeurs (*influencers*) bij de verdere invulling en uitvoering van het beoogde energiebeleid. Denk daarbij aan scholieren en studenten, maar ook aan jongerenorganisaties zoals de NJR, Youth for Climate NL, We Are Tomorrow, Jonge Klimaatbeweging en Studenten voor Morgen.

Jongeren weten en voelen als geen ander wat de urgentie is om in te grijpen en te veranderen in de wijze waarop we met energie omgaan. Hun perspectief is nodig als hefboom en versneller in alle onderdelen van de energietransitie. Schakel jongeren in bij het maken, uitvoeren en monitoren van energie- en klimaatbeleid. Laat jongeren beoordelen of je als politiek en bestuur van de provincie op de goede weg bent en of het hard genoeg gaat. Laat hen daar verslag van doen door er over te berichten op een manier die ook andere jongeren bereikt, via hun netwerken en media, met name Instagram, Snapchat en YouTube.

Kortom, tuig een doorlopende en interactieve energiedialoog op met jongeren en verbijzonder dat naar leeftijdscategorie, bijvoorbeeld basisschool, middelbare school, studenten en werkende jongeren. Gebruik of creëer daarbij media en *influencers* die aansluiten bij de beoogde doelgroepen.

Provinciale Commissie Leefomgeving

Leden:

Rudi van Etteger
Bas van de Griendt
Marleen van den Ham
Piet Renooy
Myriam van Rooij
Hugo van der Steenhoven
Alie Tigchelhoff
Fred Vos
Dorien de Wit (voorzitter)

Jonge onderzoeker:

Hugo Hegeman

Secretaris:

Josefine van der Heijde